

Handlingsplan för utveckling av socialtjänstens stöd och insatser till barn och unga i Malmö stad 2017-2019

Datum: 2016-10-31

Innehållsförteckning

Inledning	3
Bakgrund till handlingsplanen	4
Förutsättningar för kvalitet i barn- och ungdomsvården	5
Så har handlingsplanen tagits fram	5
Barns och ungas synpunkter på vad socialtjänsten behöver förändra	6
Handlingsplan för utveckling av socialtjänstens stöd och insatser till barn och unga i Malmö stad	7
Barn i riskgrupp	8
Barn med identifierade problem	9
Barn i samhällsvård	11
Åtgärder kring kompetens, medarbetarnas förutsättningar att utföra uppdraget samt arbetsmiljö	13
Implementering	14
Ansvarsfördelning samt uppföljning och revidering	14

Inledning

Malmös barn och unga ska få det stöd och den utbildning de behöver för att växa upp under trygga och jämlika förhållanden och utveckla sin fulla potential. Alla Malmös barn har rätt till framtidstro och en bra start i livet. Kommunens verksamheter som riktar sig till barn har därför ett tydligt kompensatoriskt uppdrag. Barnets bästa ska alltid sättas i första rummet och barn ska ha möjlighet att påverka och vara delaktiga i de beslut som berör dem. Personalen i Malmö stads pedagogiska verksamheter ska ges möjlighet att utveckla bästa möjliga metoder för att se varje enskilt barn. Lärarnas utrymme för undervisning måste öka och eleverna ska mötas och utmanas i sin kunskapsförståelse. Barns kreativitet ska utvecklas genom god tillgång till kultur, fritid och föreningsliv. Barns möjligheter att röra sig och ta plats i det offentliga rummet ska vara utgångspunkt när staden planeras. Alla föräldrar ska känna sig trygga med att låta sina barn växa upp i Malmö.¹

Individ- och familjeomsorgens uppdrag när det gäller barn och unga omfattar ett uppsökande och förebyggande arbete och att tillsammans med andra berörda samhällsorgan och organisationer uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem. Individ- och familjeomsorgen ska i nära samarbete med hemmen se till att barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om barnets eller den unges bästa motiverar det, vård utanför det egna hemmet. Individ- och familjeomsorgen ska tillhandahålla öppna insatser för att möta barns, ungas och vårdnadshavares olika behov, och i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling och en gynnsam fysisk och social utveckling hos barn och unga.²

Individ- och familjeomsorgen är i sitt arbete beroende av ett bra samarbete med andra verksamheter, där barnen är under en stor del av dagen; i förskolan, grundskolan, fritidshem och i gymnasieskolan. Hälso- och sjukvården kommer också i kontakt med barn på bland annat BVC (barnavårdscentraler) och vårdcentraler. En stor del av det förebyggande och hälsofrämjande arbetet sker i dessa verksamheter. Att uppmärksamma de som har behov av stöd och se till att de får det stöd de behöver är ett gemensamt samhällsuppdrag. Samverkan kring dessa barn är en lagstadgad skyldighet för alla verksamheter som arbetar med barn och unga och nödvändig för att barn och unga som är i behov av tidiga insatser från flera instanser ska få sina behov tillgodosedda.

Regeringen har beslutat att ge Statens skolverk och Socialstyrelsen i uppdrag att tillsammans genomföra ett treårigt utvecklingsarbete i syfte att förbättra samverkan. Inspektionen för vård och omsorgs tillsyn av elevhälsans medicinska och hälsofrämjande roll från 2015 visar på brister och svagheter i samverkan mellan elevhälsan och andra aktörer, bland annat gällande samverkan med barn och ungdomspsykiatri. I utvecklingsarbetet om förbättrad samverkan ska relevanta myndigheter och ett urval av kommuner, landsting och enskilda huvudmän ingå. Uppdraget ska återrapporteras 31 januari 2021.

¹ Kommunfullmäktiges budget 2016, målområde 3

² 3 kap 6a§ samt 5 kap 1§ Socialtjänstlagen (2001:453)

Socialtjänstlagen (SoL 2001:453) styr individ- och familjeomsorgens verksamhet. Här finns bestämmelser om att barnets bästa alltid ska beaktas och att barnet har rätt vara delaktig. Socialstyrelsens allmänna råd och föreskrifter, handböcker och vägledning, samt rättspraxis genom domar reglerar handläggning och uppföljning av insatser.

Barnkonventionen föreslås bli lag i Sverige. Om förslaget antas skärper det kraven på verksamheter som arbetar med barn och unga. En utvecklingsplan för arbetet med barns rättigheter håller på att tas fram i syfte att ge stöd till Malmö stads verksamheter, bland annat individ- och familjeomsorgen, i att stärka barns rättigheter och kunna leva upp till Barnkonventionen. Stadskontoret och stadsområde Öster genomför ett pilotprojekt i delområdet Almgården för att pröva Communities that care (CTC), ett styrsystem för att arbeta med förebyggande och hälsofrämjande åtgärder i lokalsamhället.³ I arbetet med handlingsplanen för barn- och ungdomsvården behöver resultaten av projektet beaktas.

En organisatoriskt baserad modell för att arbeta med samordnade insatser från socialtjänst, förskola eller skola samt hälso- och sjukvård är den så kallade Skottlandsmodellen. Sveriges kommuner och landsting arbetar för att sprida kunskap om modellen. Planering för att pröva modellen i några kommuner i projektform pågår. Samverkansgruppen Samverkan Barn och Unga Malmö (SBUM) har uppmärksammat modellen och kommer att beakta den i det fortsatta gemensamma utvecklingsarbetet.

Denna handlingsplan anger mål och åtgärder som individ- och familjeomsorgen har identifierat som nödvändiga för att socialtjänstens arbete med barn och unga i Malmö stad i högre utsträckning ska leva upp till såväl lagstiftning som kvalitetskrav.

Bakgrund till handlingsplanen

Nya målgrupper, stor befolkningsökning, förändrad lagstiftning och alltmer komplexa arbetsuppgifter är några av de faktorer som ställer ökade krav på individ- och familjeomsorgens verksamhet. Uppdraget har breddats och fördjupats. Samtidigt är individ- och familjeomsorgen en verksamhet med hög personalomsättning och svårigheter att rekrytera personal vilket har uppmärksammat på nationell nivå.

SKL har tagit fram en handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården – Stärkt skydd för barn och unga.⁴ Den utgör grunden för ett förändringsarbete på nationell, regional och lokal nivå. Det regionala arbetet i Skåne har inletts vid en upptaktskonferens den 2 mars 2016. Malmö stad har startat arbetet med att ta fram en lokal handlingsplan på denna konferens, genom att prioritera ett antal utvecklingsområden och åtgärdsförslag från i SKL:s handlingsplan. Kommunstyrelsen beslutade den 22 juni 2016 att ge stadskontoret i uppdrag att ta fram en lokal handlingsplan för barn- och

³ CTC - Ett styrsystem för prevention. STK 2016-166

⁴ Stärkt skydd för barn och unga – handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården. SKL, 2015. <http://skl.se/integrationsocialomsorg/socialomsorg/barnochunga/starktskyddbarnochunga.5455.html>

ungdomsvården i samarbete med berörda nämnder.⁵Flera områden sammanfaller med den plan för handling som Malmö stad upprättade i samband med besöket av den nationella samordnaren för barn- och ungdomsvården hösten 2015. De båda planerna integreras därför till en.

Förutsättningar för kvalitet i barn- och ungdomsvården

Det har framkommit behov av en tydligare och mer samlad styrning och samordning av arbetet inom barn- och ungdomsvården, bland annat för det förebyggande arbetet. En organisationsförändring av nämnderna och förvaltningarna i Malmö stad som hanterar individ- och familjeomsorgens uppdrag och frågor ska genomföras 2017. Syftet är att den kommunala organisationen ska vara tydlig och på bästa sätt möta de ökade behoven av kommunal service som uppstått i och med den stora befolkningsökningen, förändringar i befolkningssammansättning och i lagstiftning. Ytterligare ett syfte är att minska barns och ungas utsatthet, genom ett ökat fokus på socialtjänsten och stadens förebyggande arbete. Behov av tydligare styrning och uppföljning av kvalitets- och kostnadsutveckling är andra områden som organisationsöversynen ska beakta.

En nödvändig förutsättning för kvalitet är att det finns tillräckligt med kompetent personal som har tid att möta barn och deras familjer, och att arbeta med ständig förbättring av verksamheten i nära samarbete med brukarna. Framgångsfaktorer för personalstabilitet är bland annat tillräcklig bemanning och tillräcklig tillgång till chefsstöd.⁶ Personalomsättning inom individ- och familjeomsorgen är för närvarande hög, och under en längre tid har det också varit svårt att rekrytera ny personal. Kompetensförsörjning och kompetensutveckling är viktiga verktyg för att öka kvaliteten inom välfärdsverksamheterna. En beskrivning av pågående åtgärder finns i handlingsplanen.

Så har handlingsplanen tagits fram

Kommunstyrelsen har den 1 juni 2016 beslutat att ge stadsområdesförvaltningarna och sociala resursförvaltningen i uppdrag att ta fram en lokal handlingsplan för barn- och ungdomsvården i Malmö stad.

Stadskontoret har fått i uppdrag att samordna arbetet. Avdelningschefer, utbildningschefer inom grundskole- och arbetsmarknads-, gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen, enhetschefer, sektionschefer, 1:e socialsekreterare, teamledare från de pedagogiska utvecklingsteamerna i förskoleförvaltningen, samt representanter från de fackliga organisationerna, har träffats vid en heldagsworkshop och tre arbetsgruppsmöten för att arbeta med mål och åtgärder. Avdelnings- och enhetschefer, utbildningschefer, andra utsedda representanter samt de fackliga representanterna har lämnat synpunkter på ett första förslag vid feedbackmöte alternativt skriftligen till stadskontoret. Materialet har sedan justerats utifrån synpunkter till ett slutligt förslag till handlingsplan.

⁵ Stärkt skydd för barn och unga – handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården, STK 2016-609

⁶ *Stabilitet som kompetensstrategi*. SKL, 2013

Stadskontoret har sammanställt redan pågående åtgärder och utvecklingsuppdrag med koppling till utvecklingsområdena.

Ytterligare synpunkter har inhämtats genom remiss till samtliga berörda nämnder och beaktats i utformandet av ett slutligt förslag till kommunstyrelsen 2017.

Barns och ungas synpunkter på vad socialtjänsten behöver förändra

Barns och ungas uppfattning om vad socialtjänsten behöver förändra finns att hämta i olika nationella undersökningar. En uppfattning som ofta framkommer är att de tillfrågade barnen och ungdomarna inte tycker att de fått förutsättningar för att bli lyssnade på, tagna på allvar eller få vara delaktiga i utredningen.⁷ Barnombudsmannen har i olika årsrapporter lyft fram synpunkter på samma tema. Barn och unga upplever att de inte får vara delaktiga eller får information i den utsträckning de vill.

På lokal nivå har Malmö stad genomfört den nationella brukarundersökningen hösten 2016, vilken omfattat barn som är 13 år eller äldre. Vidare prövar Malmö stad sedan början av 2016 en form av brukarenkät till alla barn och unga som blivit utredda av socialtjänsten. Syftet är att ta reda på bland annat vad barnen tycker om kontakten, om de tycker att de har fått vara delaktiga samt om de förstår vad utredningen har lett fram till. Implementeringen av enkäten har kommit olika långt i stadsområdesförvaltningarna. Därför har det hittills endast gjorts lokala sammanställningar på ett begränsat underlag i vissa förvaltningar. Dessa indikerar att barn och unga som genomgått utredning inte alltid förstår vad utredningen resulterat i. Resultaten används i det lokala utvecklingsarbetet.

Malmö stad deltar i Rädda barnens projekt Access, med särskilt fokus på ensamkommande barn.⁸ Malmö stad har även ett samarbete med Malmö Högskola samt deltar i EU-projektet ALFAKA som riktar sig till ensamkommande barn i familjehem.

⁷ *Jag är bara en påse med pengar. Rapport av Maskrosbarn om ungdomars upplevelser av insatser från socialtjänsten.* Maskrosbarn, 2016.

⁸ <https://www.raddabarnen.se/vad-vi-gor/barn-pa-flykt/ankomsten-till-nytt-land/ensamkommande-barn/>

Handlingsplan för utveckling av socialtjänstens stöd och insatser till barn och unga i Malmö stad

Så här är handlingsplanen utformad:

Handlingsplanen tar utgångspunkt i tre olika grupper av barn som kan ha behov av stöd från socialtjänsten; barn i riskgrupp, barn med identifierade problem och barn i samhällsvård. Definitionen av de två förstnämnda har hämtats från Socialstyrelsen.⁹ Gruppen barn i samhällsvård har lagts till av Malmö stad eftersom handlingsplanen ska omfatta individ- och familjeomsorgens uppdrag kring barn och unga som har behov av vård utanför det egna hemmet. Samhällsvård definieras som dygnsvård i familjehem eller på institution.

Inom varje område finns mål och åtgärder. I vissa fall finns också redan pågående åtgärder, som redovisas under särskild rubrik. Målen sammanfaller i vissa fall med sådant som anges i lagstiftningen och är då av övergripande karaktär. Vissa mål omfattar också områden där verksamheterna bedömt det som nödvändigt med ett särskilt fokus utöver det som lagstiftning och föreskrifter anger. Malmö stad ska följa den lagstiftning och de regleringar som finns för att säkra barn och ungas rättsäkerhet på ett sådant sätt att innehållet och utvecklingen av insatser håller en god kvalitet.

Vissa grupper eller problemområden har identifierats där det finns särskilda behov av utveckling, till exempel att utforma nya arbetssätt eller insatser. Dessa grupper anges i handlingsplanen, för att individ- och familjeomsorgen ska ha en tydlig riktning i sitt utvecklingsarbete, men det innebär inte att andra grupper av barn och unga inte ska få sina behov tillgodosedda. Det är en grundläggande utgångspunkt att individ- och familjeomsorgen ska en fungerande basverksamhet där alla barn och unga i behov av skydd och stöd ska få det de behöver.

Avslutningsvis innehåller handlingsplanen ett avsnitt om implementering och ett om uppföljning av handlingsplanen.

⁹ Socialtjänstens öppna verksamheter för barn och unga - En nationell inventering av metoder. Socialstyrelsen, 2009

Barn i riskgrupp

Mål

Malmö stad har förebyggande, hälsofrämjande och behandlande insatser till alla barn och unga i riskgrupp och deras familjer oavsett var de bor i staden.

Det förebyggande arbetet är behovsstyrt, lättillgängligt och kunskapsbaserat.

Åtgärder

Kartlägga och analysera behovet av förebyggande insatser bland barn och unga 0-18 år, och deras familjer, samt vilka insatser som erbjuds.

Matcha identifierade behov med rätt insatsutbud.

Höja kompetensen kring risk- och skyddsfaktorer, samt svåra samtal med barn och föräldrar om oro för ett barns situation, i alla verksamheter som arbetar med barn och unga. Arbetet utförs med stöd av FoU.

Utveckla samarbetet med civilsamhället med syfte att barn och unga ska få likvärdiga möjligheter till en meningsfull fritid oavsett var de bor i staden.

Mål

Malmö stad har en förvaltningsöverskridande samordning av förebyggande, hälsofrämjande och behandlande arbete.

Åtgärder

Ta fram en strategi för det förebyggande arbetet tillsammans med de förvaltningar som arbetar med barn och unga, samt i dialog med hälso- och sjukvård och polis.

Strategin ska ange riktning för Malmö stads förebyggande, hälsofrämjande och behandlande arbete, omfatta en definition av barn i riskgrupp och tydliggöra uppdragen för berörda verksamheter.

Barn med identifierade problem

Mål

I Malmö stad behöver inte barn vänta. Barn får snabbt det stöd och de insatser de behöver från individ- och familjeomsorgen, förskolan/skolan och hälso- och sjukvården.

Åtgärder

Skapa ändamålsenlig struktur för tvärprofessionell samverkan på strategisk nivå och på individnivå, mellan socialtjänst, skola, hälso- och sjukvård samt polis.

Utveckla samordnad individuell plan (SIP) till att omfatta skola/ förskola och individ- och familjeomsorg för bättre samordning kring barn och unga med identifierade problem.

Mål

Barn och deras familjer är delaktiga i och har inflytande över utredningar, beslut, och utförande av insatser.

Mötet med barn och deras familjer är kärnan i uppdraget.

Åtgärder

Utveckla metoder för att stärka delaktigheten för barn och deras familjer, med stöd av FoU och Malmö högskola.

Ta tillvara och sprida erfarenheterna av de forskningscirkel kring barns delaktighet som Kommunförbundet Skåne startar hösten 2016.

Utveckla former för kommunikation i dialog med barn och unga, exempelvis skapa digitala verktyg för uppföljning och utvärdering som är anpassade till barns och ungas vardag.

Mål

Barn och deras familjer i Malmö stad har tillgång till insatser som är kunskapsbaserade.

Åtgärder

Översyn av hur Malmö stad ska samla och samordna stadens öppenvård, med syfte att samla resurser och kompetens samt att utveckla befintliga men även nya arbetssätt kring insatser för barn och unga.

I samband med det ska Malmö stad samla och sprida exempel på goda arbetsätt i öppenvården.

Utveckla arbetet med kunskapsbaserade bedömningsmetoder- och instrument för säkrare bedömning och matchning, i dialog med barnet och dess familj, med stöd av till exempel FoU, Malmö högskola och Socialstyrelsen.

Höja kompetensen kring att arbeta med kunskapsbaserad praktik och matcha behov med insatser.

Använda kunskapsbaserade insatser för barn och unga som har problem med missbruk och kriminalitet, där sådana finns.

Barn i samhällsvård

Mål

Alla barn som har behov av samhällsvård har tillgång till rätt vårdform som kan matcha barnens behov.

Åtgärder

Utveckla placeringsformerna för att möta behoven hos alla barn, men med särskilt fokus på att matcha behoven hos nyanlända barn.

Inventera förutsättningar för samt utveckla en gemensam bas för rekrytering, utredning och matchning av familjehem och jourhem med utgångspunkt i den gemensamma familjehemsbanken.

Mål:

Malmö stad har en struktur och organisation för intern och extern samverkan kring placerade barn, med särskilt fokus på den initiala fasen av placeringen, skolgång, hälsa och avslut av placering

Åtgärder

Utveckla struktur/organisering för samordnat stöd avseende

- Alla placerade barns skolgång, oavsett ålder och placeringsform, med Skolfam och SiSam som utgångspunkt,
- placerade barns hälsobehov, i samarbete med skolförvaltningarna och hälso- och sjukvård
- placerade ungdomar som lämnar samhällsvård för vuxenliv, med särskilt fokus på de nyanlända.

Mål

Placerade barn och deras föräldrar är delaktiga i och har inflytande över vården.

Åtgärder

Systematisk metodutveckling ska ske tillsammans med placerade barn kring former för och innehåll i kontakten/samtalen med barnsekreteraren. Utveckla former för möten och kommunikation med barn och unga, som är anpassade till deras vardag, exempelvis digitala verktyg.

Implementera metoder för stöd till barnen kring deras kontakt med biologiska föräldrar och nätverk.

Mål

Arbetet med barn i samhällsvård och deras familjer bygger på kunskapsbaserad praktik.

Åtgärder

Utveckla och pröva nya arbetssätt och metoder för stöd och samarbete med nyanlända placerade barn, i syfte att skapa förutsättningar för att barnen ska kunna vara aktiva deltagare i samhället, genom skolgång, kultur och fritidsaktiviteter. Arbetet bör ske i nära samarbete med FoU och Malmö högskola.

Kvalitetssäkring av institutioners och familjehems kompetens och uppdrag.

Malmö stad ska vara en aktiv part i Kommunförbundet Skånes upphandling av vård för barn och unga.

Stärka familjehemsplacerade barns vardag, omsorg och skolgång genom stöd och utbildning till familjehemmen

Åtgärder kring kompetens, medarbetarnas förutsättningar att utföra uppdraget samt arbetsmiljö

En organisationsförändring av nämnderna och förvaltningarna i Malmö stad som hanterar individ- och familjeomsorgens uppdrag och frågor ska genomföras 2017. Syftet är att den kommunala organisationen ska vara tydlig och på bästa sätt möta de ökade behoven.

Individ- och familjeomsorgen har 2016 tagit fram en handlingsplan för arbetsmiljöåtgärder, med utgångspunkt i arbetsmiljöenkäten Copsoq och med anledning av de behov och brister som framkom i Arbetsmiljöverkets inspektion 2015.¹⁰ Genomförandet av de åtgärder som anges i handlingsplan med att följa den blir en viktig förutsättning för att mål och åtgärder i denna handlingsplan ska kunna förverkligas. Här redovisas några av de förändringar som ingår i handlingsplanen för arbetsmiljöåtgärder:

Malmö stad ska implementera ett introduktionsprogram för nyanställda inom individ- och familjeomsorgen, med start hösten 2016. Det är viktigt att prioritera resurser i verksamheterna så att de kan implementera introduktionsprogrammet.

Individ- och familjeomsorgen implementerar en kompetensförsörjningsmodell, som bland annat omfattar en årlig kvantitativ och kvalitativ inventering av kompetensbehov på kort och lång sikt.

Arbetet med att ta fram en kompetensstrategi för individ- och familjeomsorgen fortsätter under 2016 och 2017. Nästa fas omfattar strategi för kompetensutveckling hos medarbetare med erfarenhet och arbetsledare.

Administrativt stöd inom individ- och familjeomsorgen för att avlasta socialsekreterare och arbetsledare, i syfte att de ska kunna fokusera på sitt kärnuppdrag, har införts i flera förvaltningar.

Individ- och familjeomsorgen behöver arbeta med att förbättra verksamhetens IT-stöd och ta fram digitala lösningar för att underlätta dokumentation, verksamhetsuppföljning samt administration.

¹⁰ Riskbedömning och handlingsplan för arbetsmiljöåtgärder utifrån resultatet från Copsoq 2016.

Implementering

Handlingsplanen föreslås gälla 2017-2019. Tidsperioden kan komma att justeras något beroende på när handlingsplanen antas. Verksamheterna ska ta fram en implementeringsplan som tydliggör ansvar för ledning, genomförande och uppföljning av arbetet med handlingsplanen.

Implementering sker i flera steg. Handlingsplanen bör införlivas i Malmö stads målstyrningssystem, förslagsvis som ett åtagande för berörda förvaltningar inom ramen för det nämndsmål som faller under kommunfullmäktiges mål för barn och unga.

Indikatorer för att mäta måluppfyllelse bör tas fram av verksamheterna. Åtgärderna under respektive mål ska omsättas till uppdrag av arbetsmarknads- och socialförvaltningen, tillsammans med andra berörda förvaltningar.

Ansvarsfördelning samt uppföljning och revidering

Arbetsmarknads- och socialnämnden har det övergripande ansvaret att fatta beslut om handlingsplan för utveckling av socialtjänstens stöd och insatser till barn och unga i Malmö stad 2017-2019 samt följa upp arbetet, godkänna väsentliga förändringar, vid behov revidera handlingsplanen samt återrapportera till kommunstyrelsen 2019. Arbetet ska ske i samverkan med förskoleförvaltningen, grundskoleförvaltningen och gymnasieförvaltningen.

- Arbetsmarknads- och socialförvaltningen ansvarar för att arbetet med implementering av handlingsplanen följs åt av en ändamålsenlig organisation samt rätt resurser och kompetens hos personalen.
- Förvaltningsdirektören är tillsammans med ledningsgruppen ansvarig för genomförandet av förvaltningens åtaganden för att implementera handlingsplanen.
- Chefer på alla nivåer har ett operativt ansvar för att se till att handlingsplanen efterlevs.
- Varje medarbetare har ett eget ansvar för sin medverkan i arbetet.
- Stadskontoret ansvarar för stöd, rådgivning och information till förvaltningarna på området.

Implementering sker i nära dialog med medarbetare och med involverande av brukare i enlighet med vad som anges i åtgärderna.

Planering för uppföljning och återrapportering kan komma att justeras beroende på när handlingsplanen antas och träder i kraft. Vid behov fastställs sedan en ny handlingsplan för fortsatt arbete.